

## Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ

Τόπος εν ο άνθρωπος  
τζί' ο τόπος ε γέρημος

Με αυτά τα λόγια οι πρόγονοί μας, θέλησαν να επισημάνουν τη μεγάλη σημασία που έχει η παρουσία του ανθρώπου σ' ένα χώρο. Στην περίπτωση της Μύρτου, η επισημάνση αυτή βρίσκει την απόλυτη δικαίωσή της. Η Μύρτου που έζησα και αγάπησα, είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τον χώρο, τους ανθρώπους που την κατοικούσαν και τον τρόπο ζωής που εκείνοι διαμόρφωσαν. Μια ζωή ήσυχη και δημιουργική, με εκδηλώσεις και συνήθειες που τους κρατούσαν δεμένους μεταξύ τους και τους έκαναν χαρούμενους και ευτυχισμένους. Όσα χρόνια κι αν περάσουν, οι χώροι αυτοί, οι εκδηλώσεις και οι άνθρωποι, θα μένουν πάντα ζωντανά στη μνήμη και στην καρδιά μου και ο νους και η ψυχή μου θα ταξιδεύουν πάντα σ' αυτούς με νοσταλγία.

Η Μύρτου που έζησα και νοσταλγώ ήταν η πλατεία του χωριού με τα καφενεία και τα σινεμά, οι ποδοσφαιρικοί αγώνες και ο περίπατος τις Κυριακές, τα μανιτάρκα της αναθρήκας και οι τουλίπες. Ήταν το Μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονα και το πανηγύρι μας στις 27 Ιουλίου, αλλά και κάποιοι απλοί και καλοσυνάτοι άνθρωποι όπως η μαμμού η Αντιγόνη, που πρόσφερε πάντα με καλοσύνη τις υπηρεσίες της σε όλο το χωριό, το χαμόγελο της Ελλούς του Μούζουρου, που βοηθούσε πάντα χαμογελαστή όλους όσους πήγαιναν στον Μύλο του Μεμνή, το μελωδικό σφύριγμα του Μερακλή, που γύριζε τις γειτονιές με το αμαξάκι του πουλώντας μαχαλεπί. Η καλοσύνη του Παφίτη του μπακάλη, που πάντα μας έδινε ότι θέλαμε «βερεσιέ» για έναν ολόκληρο χρόνο, χωρίς να μας αρνηθεί έστω και μια φορά. Τα αστεία και οι ιστορίες του Παντελή του Μούζουρου, μετά από κάθε κυνηγετική εξόρμηση, ο Κωστάκης ο παρπέρης με το βιολί



Πομπή παραδοσιακού γάμου στη Μύρτου.  
Κατευθύνονται προς την εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα.

και το ακορντεόν του. Ο Γιώργος του Πόα με το λαούτο του, που όταν το έπαιζε, το κεφάλι του ήταν γεμμένο σ' αυτό, λες και εκοιμάτο. Ο Παντελής ο βιολάρης, που με το βιολί και τα ωραία του τραγούδια δημιουργούσε μια ευχάριστη ατμόσφαιρα σε κάθε γάμο.

Όλα αυτά σταμάτησαν τόσο βίαια και σκληρά το 1974. Η ιστορία της Μύρτου τερματίζεται τη χρονιά αυτή και μαζί μ' αυτή και τα όρια της δικής μου Μύρτου. Για τη Μύρτου αυτή που έχασα, αλλά ποτέ δεν ξέχασα, θα γράψω στη συνέχεια.

## Η Πλατεία

Η πλατεία ήταν το επίκεντρο κάθε δραστηριότητας του χωριού, αλλά και σημαντικός συγκοινωνιακός κόμβος. Από εδώ περνούσε ο δρόμος Λευκωσίας-Κερύνειας και ξεκινούσαν οι δρόμοι προς την Καρπάσια, το Διόριος και τη Μόρφου. Για διευκόλυνση της τροχαίας, στο κέντρο ακριβώς της πλατείας, βρισκόταν ένας σιδερένιος πάσσαλος με πινακίδες, που



Εορταστική εκδήλωση στην πλατεία του χωριού.

έδειχναν την κατεύθυνση προς Καρπάσια, Διόριος, Μόρφου, Κερύνεια και Λευκωσία. Από εδώ αναχωρούσαν και εδώ τερμάτιζαν όλα τα λεωφορεία της Μύρτου. Εδώ έκαναν στάση και όλα τα λεωφορεία από τα γειτονικά χωριά που εκτελούσαν τη γραμμή προς Λευκωσία.

Στην πλατεία βρίσκονταν τα καφενεία, τα σωματεία, τα κρεοπωλεία, τα σινεμά, τα κουρεία, το ταχυδρομείο, το Γεωργικό Γραφείο, το Υγειονομικό Γραφείο, ο τηλεφωνικός θάλαμος, το Συνεργατικό Παντοπωλείο κ.ά. Σε μικρή απόσταση από την πλατεία βρισκόταν το μεγαλοπρεπές κατάστημα του Χαράλαμπου Οικονομίδη, με ψηλές πέτρινες κολόνες και ωραίες βεράντες, τα μπακάλικα του Στέλιου Παφίτη και του Μιχαηλουδκιού, οι σκαρπάρηδες, Νεόφυτος Παύλου και Πετρήs Φιλίππου, ο αλευρόμυλος του Μιρτή (Παφίτη), το κωμοδρομίο του Γιαννή του Κωμοδρόμου, το γκαράζ του Παντελή και του Γερμανού, το ραφείο του Βάσου κ.ά.

Από τα καφενεία ξεχώριζαν τα καφενεία του Κώστα Σταύρου (Λέκκου) και του Παναή Τσίγκου. Ήταν παλιά κτίσματα, με ωραίες βεράντες και



Το ιστορικό καφενείο των αδελφών Ιωάννη και Κώστα Σταύρου.

παραδοσιακές καμάρες και βρίσκονταν στο Δυτικό μέρος της πλατείας<sup>162</sup>. Στα Βόρεια βρισκόταν το καφενείο του Κυριάκου του Κουρρή. Ήταν μοντέρνο κτίσμα και ανήκε στο Μοναστήρι. Ήταν ευρύχωρο, με μεγάλη βεράντα και ένα μεγάλο χώρο μπροστά, στρωμένο με πουρί και στεγασμένο με ψαθαρκές. Τα καλοκαίρια ο Κυριάκος εράντιζε αυτό το πουρί και τοποθετούσε γλάστρες με ορτάντσies και βασιλικούς και δημιουργούσε ένα πολύ ευχάριστο περιβάλλον. Συνέχεια με το καφενείο αυτό βρίσκονταν τα καφενεία του Ξενοφού, του Κωνσταντή Κουκκουλλή, το Συνεργατικό και το κουρείο του Κωστάκη. Ο Κωστάκης ήταν και πολύ καλός μουσικός. Όταν δεν είχε δουλειά στο κουρείο, έπαιζε διάφορους σκοπούς με το βιολί ή το ακορντεόν του και αντηχούσε η πλατεία από τις ωραίες του μελωδίες.

162. Ο Παναής Τσίγκος ήταν και Κασάπης. Το κασαπιο του βρισκόταν ακριβώς δίπλα από το καφενείο του και λειτουργούσε και ως ταβέρνα.

Στα Νότια βρίσκονταν: το κρεοπωλείο του Αντρέα Αθανασίου (Χασιαρή), το Γεωργικό και Υγειονομικό Γραφείο, το κουρείο και το καφενείο του Πλουτή, το υποδηματοποιείο του Κοντοχειλή και το κουρείο του Παντελή και του Γερμανού.

Όταν άρχισαν να λειτουργούν και σινεμά, η πλατεία ζωντάνεψε ακόμα περισσότερο. Εγκαταστάθηκαν γεννήτριες ηλεκτρικού ρεύματος, για τις ανάγκες του σινεμά και από τις γεννήτριες αυτές ηλεκτροδοτήθηκαν και τα καφενεία. Η πλατεία απέκτησε μια όψη πολύ διαφορετική από το υπόλοιπο χωριό. Εδώ υπήρχε άπλετο φως, χαρά, ανεμελιά και διασκέδαση.

Στην πλατεία δεν πήγαιναν μόνο όσοι ήθελαν να περάσουν λίγες ώρες ευχάριστες με την παρέα τους στα καφενεία. Πήγαιναν και πολλοί άλλοι για δουλειές. Να ζητήσουν ή να ταχυδρομήσουν επιστολές, να τηλεφωνήσουν, να τακτοποιήσουν διάφορες υποθέσεις με τον Μουκτάρη. Να διορθώσουν παπούτσια, να κόψουν τα μαλλιά τους ή να ξυριστούν, να ψωνίσουν από το Συνεργατικό Παντοπωλείο, να βρουν λεωφορείο για να πάνε στη δουλειά τους και τόσα άλλα. Εδώ στάθμευαν και τα ταξί τους ο Όμηρος Θρασυβούλου, ο Γιαννής Ιωάννου και ο Αντρέας Χρυσάνθου, πρόθυμοι να εξυπηρετήσουν όποιον είχε ανάγκη τις υπηρεσίες τους. Εδώ σύχναζαν και διάφοροι πλανόδιοι πωλητές, οι οποίοι άραζαν σε μια άκρη και διαλαλούσαν το εμπόρευσμά τους (καρπούζια, πορτοκάλια, ψάρι).

Η πλατεία του χωριού μας, είχε τη δική της ιστορία. Μια ιστορία στην οποία, σε μεγάλο βαθμό, συμπυκνώνεται ολόκληρη η ιστορία του χωριού μας. Τα παλιά κτίσματα με τις ωραίες βεράντες και τις παραδοσιακές καμάρες, ανήκαν σε δυο σημαντικές οικογένειες του χωριού μας. Δυο οικογένειες που τα μέλη τους υπηρέτησαν για πολλά χρόνια ως Μουκτάρηδες ή Αζάδες, δημιούργησαν όμως και πολλές επιχειρήσεις που συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο της Μύρτου. Ήταν οι οικογένειες του Σταύρου Ιωάννου και Αχιλλέα Φιερού.

Σε παλαιότερες εποχές στην πλατεία λειτούργησαν: φούρνος, σταθμός αμαξών, ταβέρνες, εστιατόρια, παντοπωλεία, ξενοδοχεία, κτηματολόγιο κ.ά. Πριν από τη λειτουργία του σινεμά, στα καφενεία παρουσιάζονταν παραστάσεις καρακιάζης από καραγκιοζοπαίχτες ή κινηματογραφικές ταινίες από πλανόδιους κινηματογραφιστές. Σ' αυτές τις περιπτώσεις την

πληροφόρηση του κοινού για τις παραστάσεις την αναλάμβαναν τα μικρά παιδιά. Με ένα μεγάλο κουδούνι γύριζαν το χωριό και διαλαλούσαν το μεγάλο γεγονός.

Σήμερα η πλατεία, εκτός από τα κτίσματα με τις παραδοσιακές καμάρες, που κι αυτά βρίσκονται σε άθλια κατάσταση, σε τίποτα δε μας θυμίζει το λαμπρό παρελθόν της. Γιατί αυτοί που τη λάμπρυναν, οι κάτοικοι της Μύρτου, δεν βρίσκονται σήμερα εκεί, κι αυτοί που την κατοικούν σήμερα είναι ξένοι.

### **Οι κινηματογράφοι της Μύρτου**

Ο πρώτος κινηματογράφος στη Μύρτου άρχισε τη λειτουργία του το 1956 και είχε την ονομασία «Ολυμπιακή Βροντή». Εκείνη την περίοδο οι Άγγλοι άφησαν ελεύθερο τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ο οποίος ήταν εξόριστος στις Σεϋχέλλες και το πλοίο που τον μετέφερε από τις Σεϋχέλλες είχε αυτό το όνομα.

Ιδιοκτήτες του πρώτου αυτού κινηματογράφου ήταν δύο προοδευτικοί κάτοικοι του χωριού μας, ο Μελής Γρηγορίου και ο Κυριάκος του Κουρρή. Είχαν ενοικιάσει το μεγάλο καφενείο της Εκκλησίας, που για χρόνια έμενε χωρίς ενοικιαστή, γιατί οι μοναχοί ζητούσαν ένα μεγάλο ποσό ως ενοίκιο, και άρχισαν να το λειτουργούν τόσο ως καφενείο όσο και ως κινηματογράφος. Τα πρωινά, ένα μέρος του κτηρίου λειτουργούσε ως καφενείο και τα βράδια, σήκωναν τα τραπέζια, τακτοποιούσαν σε σειρές τις καρέκλες και λειτουργούσε ως κινηματογράφος. Περιέφραξαν και ένα μεγάλο χώρο πίσω από το καφενείο και τον μετέτρεψαν σε καλοκαιρινό κινηματογράφος.

Τα χρόνια εκείνα δεν υπήρχε ηλεκτρικό ρεύμα στο χωριό, λύθηκε όμως το πρόβλημα με την εγκατάσταση μηχανής για παραγωγή ρεύματος. Το καφενείο που για πολλά χρόνια ήταν νεκρό, ξαφνικά ζωντάνεψε. Φωτίστηκε άπλετα με ηλεκτρικούς λαμπτήρες, οι οποίοι δεν φώτιζαν μόνο το καφενείο, αλλά και μια μεγάλη αυλή μπροστά από το καφενείο, η οποία στρώθηκε με πουρί (και ο Κυριάκος το ράντιζε κάθε απόγευμα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες). Στεγάστηκε ακόμα με ψάθες και στολίστηκε με πολύχρωμα λαμπιόνια.



Το καφενείο του Κυριάκου του Κουρλή. Εδώ λειτουργούσε και ο πρώτος κινηματογράφος.



Τοποθετήθηκαν μεγάλες αφίσες με τους πρωταγωνιστές των διαφόρων ταινιών, αλλά και κινητές πινακίδες με σκηνές από τα έργα που παρουσιάζονταν. Η πλατεία άλλαξε ριζικά. Έγινε ο πόλος έλξης μικρών και μεγάλων που πήγαιναν στον κινηματογράφο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί και δεύτερος κινηματογράφος με την ονομασία «Παρθενών». Ιδιοκτήτες του κινηματογράφου αυτού, ήταν οι Ιωάννης Λαζάρου, Χαράλαμπος Θρασυβούλου, Χρίστος Κωμοδρόμος και Νικολής Στράτη. Με τη λειτουργία και αυτού του κινηματογράφου φωτίστηκαν περισσότερα καφενεία, αλλά και η πλατεία έγινε ακόμη πιο ωραία.

Τα χρόνια εκείνα δεν υπήρχε ακόμα τηλεόραση και ο Ελληνικός Κινηματογράφος βρισκόταν στις δόξες του. Έτσι οι κινηματογράφοι της Μύρτου, άρχισαν να γίνονται οι χώροι εξόδου και διασκέδασης, όχι μόνο για τους Μυρτιώτες, αλλά και για τους κατοίκους των γύρω χωριών. Το Σάββατο και την Κυριακή η πλατεία του χωριού γέμιζε με λεωφορεία, που μετέφεραν κόσμο από τα γύρω χωριά. Από τον Ασώματο, τον Κοντεμένο, τον Λάρνακα της Λαπήθου, το Διόριος και τον Κορμακίτη.

Οι κινηματογράφοι παρουσίαζαν Ελληνικά έργα το Σάββατο και την Κυριακή και ξένα την Τρίτη και την Πέμπτη. Οι γυναίκες που πήγαιναν το Σάββατο ή την Κυριακή στον κινηματογράφο, είχαν δικαίωμα να πάνε την Τρίτη ή την Πέμπτη δωρεάν. Δωρεάν ήταν η είσοδος και για τα παιδιά του Δημοτικού και του Γυμνασίου.

Όλα τα έργα του παλιού καλού κινηματογράφου όπως: ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας, η Γκόλφω, η Αστέρω και όλα τα έργα της Βουγιουκλάκη που παρουσιάζονται σήμερα κατ' επανάληψη στις τηλεοράσεις, παρουσιάστηκαν όλα στους κινηματογράφους της Μύρτου.

Ο κόσμος ταυτιζόταν τότε με τους ήρωες των έργων που παρουσιάζονταν, γι' αυτό χαιρόνταν όταν υπήρχαν σκηνές χαράς και έκλαιαν στις λυπητερές. Ακόμα και στις ξένες ταινίες, όταν κινδύνευε ο πρωταγωνιστής τον προειδοποιούσαν με φωνές «πρόσεχε παιδί, πάνω σου παιδί» και όταν νικούσε φώναζαν και χειροκροτούσαν.

Οι κινηματογράφοι της Μύρτου συνδέθηκαν με τα παιδικά μας χρόνια και έγιναν μέρος της ζωής μας που δεν ξεχνιέται ποτέ.



## Το πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα

Το πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα ήταν ένα πολύ σημαντικό γεγονός και το περίμεναν όλοι, μικροί και μεγάλοι στη Μύρτου. Οι προετοιμασίες για τον ερχομό του, άρχιζαν από πολύ νωρίς. Οι γεωργοί έπρεπε να τελειώσουν όλες τις γεωργικές τους εργασίες πριν μπει ο μήνας του Αγίου. Έτσι έλεγαν τον Ιούλιο, ένδειξη κι αυτή της μεγάλης αγάπης και σεβασμού που είχαν για τον Άγιο τους. Οι νοικοκυρές καθάριζαν τα σπίτια, τα στενά και προμηθεύονταν όλα τα απαραίτητα για να φιλοξενήσουν τους συγγενείς και φίλους που θα τους επισκέπτονταν. Οι κοινοτικές αρχές έπρεπε να καθαρίσουν τους δρόμους, να ασπρογιάσουν τις δόμες και ότι άλλο υπήρχε στο πλάι του δρόμου. Οι καφετζήδες, έκαναν τις απαραίτητες ανακαινίσεις και προμηθεύονταν ότι θα χρειάζονταν για την αυξημένη κίνηση. Οι μοναχοί, φρόντιζαν για την καθαριότητα του Μοναστηριού και των χώρων που θα φιλοξενούνταν οι πωρικοπούληδες και οι εμπόροι και την κατασκευή των καλύφων.

Υπήρχε ξεχωριστός χώρος για τους σιαμισιάρηδες, ξεχωριστός για τους πωρικοπούληδες, για τουςπραματευτάδες, τους γυαλλοπούληδες, τους χρυσοχούς, τους κασάπηδες. Οι καλύφες για όλους τους εμπόρους εκτός από τους κασάπηδες, ήταν απλές. Ήταν 4 κοντάρια τα οποία στερεώνονταν στο έδαφος και οι διάφοροι έμποροι στερέωναν σ' αυτά σεντόνια, μουσαμάδες και ότι άλλο είχαν, για να σκιάζουν τα εμπορεύματά τους. Σε αρκετές περιπτώσεις σκίαζαν και τους διαδρόμους που υπήρχαν μπροστά από τις καλύφες και έτσι όλος ο χώρος των εμπορών ήταν σκιασμένος.

Για τους κασάπηδες όμως γίνονταν διαφορετικές κατασκευές. Στους δρόμους μπροστά από το Μοναστήρι, υπήρχαν μόνιμα πιθάρια στα οποία θα έβαζαν τα οφτά, τα λεγόμενα φουρνιά. Πάνω από τα φουρνιά αυτά κατασκεύαζαν καλύφες με στέγη από κλαδιά πεύκων. Το οφτό που έκαναν στο πανηγύρι ήταν συρτό πάνω σε κεραμίδια, χωρίς πατάτες και ζουμιά. Τα κομμάτια ήταν της μιας οντζιάς και της μισής οκάς. Τα τύλιγαν με σπάγγο και έβαζαν μαζί με το κρέας και ένα καλαμάκι, στο οποίο χάρασσαν ένα ή δύο δόντια, ανάλογα με το βάρος του. Το οφτό αυτό το σέρβιραν στεγνό, τυλιγμένο σε άσπρη κόλλα. Οι πανηγυριώτες το αγόραζαν και το έτρωγαν με ψωμί και ότι άλλο είχαν μαζί τους, είτε όρθιοι είτε καθισμένοι σε πέτρες και καλτερίμια.



Ένα μέρος από τις καλύφες του πανηγυριού.  
Εδώ βρισκόταν ο χώρος των πωρικοπούληδων.

Σε χώρο πιο κάτω από τους φούρνους, ήταν μαζεμένοι οι ζωέμποροι, γιατί το πανηγύρι του Αγίου Παντελεήμονα, ήταν από τις μεγαλύτερες ζωοπανηγύρεις της Κύπρου.

Οι ζωέμποροι ήταν συνήθως γύφτοι, μάντηδες αλλά και άλλοι από τα γύρω χωριά που ήθελαν να πουλήσουν ή να αγοράσουν κάποιο ζώο. Τα ζώα που πουλούσαν ήταν συνήθως γαϊδούρια και μουλάρια. Υπήρχαν όμως και μερικοί που πουλούσαν τα μαρτιά, τα αρνιά δηλαδή που άφηναν από τον Μάρτη και δεν τα πουλούσαν μαζί με τα άλλα αρνιά. Αυτά τα μεγάλωναν και τα πουλούσαν σε κασάπηδες στο πανηγύρι.

Οι πιο ικανοί πωλητές ζώων, ήταν οι γύφτοι. Αγόραζαν πολλές φορές κάποιο γαϊδούρι την πρώτη μέρα του πανηγυριού και σε μια οι δύο μέρες το μεταμόρφωναν εντελώς. Το καθαρίζαν, περιποιούνταν το τρίχωμά του, του έβαζαν καινούρια «μουτταρκά» και το πουλούσαν τη δεύτερη ή τρίτη μέρα σε άλλους πελάτες. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα κατάφερναν να το πουλήσουν στον πρώτον ιδιοκτήτη του, ο οποίος είχε την εντύπωση ότι αγόραζε άλλο καλύτερο ζώο.

Το πανηγύρι διαρκούσε τρεις μέρες. Αρχίζε στις 26 Ιουλίου με πανηγυρικό εσπερινό και περιφορά της εικόνας του Αγίου και συνεχιζόταν στις 27 και 28 Ιουλίου. Τις μέρες αυτές οι επισκέπτες έρχονταν κατά χιλιάδες. Οι περισσότεροι γύριζαν την ίδια μέρα στα σπίτια τους. Υπήρχαν όμως και αρκετοί οι οποίοι διανυκτέρευαν σε συγγενείς και φίλους ή κατασκήνωναν κάτω από τα δέντρα.

Το πανηγύρι για τους Μυρτιώτες όμως δε διαρκούσε μόνο τρεις μέρες, αλλά πολύ περισσότερες. Από τις πρώτες μέρες του Ιούλη, η Μύρτου άρχιζε να ζει στους ρυθμούς και στην ατμόσφαιρα του πανηγυριού. Τις μέρες αυτές άρχιζαν να καταφθάνουν οι μάντηδες και οι γύφτοι. Οι γύφτοι ήταν πολλοί, караβάνια ολόκληρα και με πολλά ζώα και παιδιά. Κατασκήνωναν κάτω από τα δέντρα, λίγο έξω από το χωριό και αμέσως έπιαναν δουλειά. Οι άντρες φρόντιζαν να εξασφαλίσουν τροφή για τα ζώα τους, ενώ οι γυναίκες και τα παιδιά να πηγαίνουν από σπίτι σε σπίτι και να ζητούν ελεημοσύνη ή να πουλήσουν κάποια μικροπράγματα. Σε μερικές περιπτώσεις έπαιρναν και χρήματα, για να πουν σε κάποιο την τύχη του. Στη ράχη τους οι γυναίκες είχαν πολλές φορές και ένα μικρό παιδί, τυλιγμένο με ένα ύφασμα και φαινόταν μόνο το κεφάλι του.

Τα βράδια οι γύφτοι μαζεύονταν στα καφενεία. Εκεί έπιναν καφέ και έπαιζαν χαρτιά. Πολλές φορές τσακώνονταν μεταξύ τους και δημιουργούσαν επεισόδια. Μιλούσαν πολύ δυνατά και δημιουργούσαν μια διαφορετική ατμόσφαιρα από τη συνηθισμένη. Γύρω στις 10 Ιουλίου έφτανε και ο πρώτο σιαμισιάρης, ο γνωστός Αντρέας από τον Γερόλακκο. Οι Μυρτιώτες συνήθιζαν να πηγαίνουν τα απογεύματα περίπατο και κάθονταν στα σιάμιση και στους λοκμάδες. Το 1974, ο Αντρέας πιστός στο ραντεβού του, βρισκόταν από πολύ νωρίς στη Μύρτου και στις 20 Ιουλίου κινδύνευσε από τους βομβαρδισμούς των Τούρκων.

Από το 1974 μέχρι σήμερα, στις 27 Ιουλίου, ημέρα του Αγίου μας, όλοι οι Μυρτιώτες νιώθουμε πολύ έντονα συναισθήματα. Νοσταλγούμε το χωριό μας και τον Άγιο μας και περιμένουμε τη μέρα που θα γιορτάσουμε και πάλι στο χωριό μας.

## Ο περίπατος

Σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, τις Κυριακές και τις Γιορτές, οι Μυρτιώτες συνήθιζαν να βγαίνουν στον «περίπατο». Ο περίπατος ήταν μια μικρή διαδρομή 500 περίπου μέτρων, από το σχολείο μέχρι το κέντρο του Σολή. Ο δρόμος αυτός ήταν ασφαλτοστρωμένος και στις δυο πλευρές του υπήρχαν δενδροστοιχίες από πεύκα και κυπαρίσσια. Ήταν μια σύντομη, αλλά ευχάριστη διαδρομή και όσοι πήγαιναν για περίπατο, συνήθιζαν να την περπατούν πολλές φορές. Ορισμένοι κατέληγαν στο κέντρο του Σολή, όπου έπιναν τον καφέ τους ή έτρωγαν το γλυκό τους. Οι περισσότεροι όμως συνέχιζαν να πηγαينوέρχονται για πολλές ώρες.

Στα χρόνια εκείνα που δεν υπήρχαν ούτε ραδιόφωνα, ούτε τηλεοράσεις, ο περίπατος ήταν από τις λίγες ευκαιρίες που είχαν οι κοπέλες για να βγουν από το σπίτι τους. Εκεί είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν με τις φίλες τους, να επιδείξουν τα καινούρια τους φορέματα και να κουτσομπολέψουν. Ήταν ακόμη ευκαιρία να τις δουν και οι νέοι του χωριού και να ανταλλάξουν μεταξύ τους κάποιες κρυφές ματιές και χαμόγελα.

Οι νέοι συνήθιζαν να κυκλοφορούν με τα ποδήλατά τους (όσοι διέθεταν), τα οποία στόλιζαν με καθρεφτάκια και φωτογραφίες ή να κάνουν επίδειξη με τις μοτοσυκλέτες τους. Αρκετές κοπέλες συνοδεύονταν από τους γονείς τους και τα μικρότερα αδέρφια τους, υπήρχαν όμως και αρκετές που περπατούσαν μόνες, παρέα με τις φίλες τους. Τις καθημερινές υπήρχαν μόνο μερικοί ηλικιωμένοι, οι οποίοι συνήθιζαν να κάνουν μόνοι τον περίπατό τους. Τακτικοί στον περίπατο αυτό ήταν ο Φυτής του Μαυρόκολου και ο Ρούσος. Αυτοί οι δυο ήταν ειδικοί για τον καιρό. Παρατηρούσαν τα Μηναλλάγια, τα φύλλα της συκιάς και πολλά άλλα και έκαναν τις προβλέψεις τους και τις συζητούσαν στον περίπατο. Κάποιες φορές όμως δεν συμφωνούσαν στις προβλέψεις που έκαναν, γιατί ο καθένας εξηγούσε διαφορετικά τα διάφορα φαινόμενα. Έτσι ενώ τους έβλεπες να περπατούν μαζί και να συζητούν, παρεξηγούνταν και επέστρεφαν ο καθένας μόνος του, μέχρι την άλλη μέρα βέβαια, που θα πήγαιναν και πάλι μαζί.

Η συνήθεια αυτή του περιπάτου ήταν πολύ παλιά και ξεκίνησε από τους παραθεριστές που πήγαιναν τα καλοκαίρια στη Μύρτου. Την υιοθέτησαν και οι Μυρτιώτες και την κράτησαν μέχρι το 1974. Τίποτε δεν μπόρεσε να

την σταματήσει, ούτε το ποδόσφαιρο, ούτε τα σινεμά. Πάντα έβρισκαν τρόπο να τα συνδυάζουν. Όταν υπήρχε ποδόσφαιρο, πήγαιναν στο ποδόσφαιρο και μετά συνέχιζαν με τον περίπατο. Το ίδιο συνέβαινε και με το σινεμά. Πήγαιναν στο σινεμά από το Σάββατο για να έχουν ελεύθερο το απόγευμα της Κυριακής ή πήγαιναν πρώτα στον περίπατο της Κυριακής και μετά συνέχιζαν με το σινεμά. Δυστυχώς, το 1974, μαζί με τη Μύρτου χάθηκε και ο περίπατος. Έμεινε όμως ο δρόμος σχεδόν ο ίδιος από τότε, είναι όμως νεκρός και έρημος, γιατί οι κάτοικοι που του έδιναν ζωή δεν βρίσκονται σήμερα στη Μύρτου. Ο δρόμος αυτός, για όσους ζήσαμε στη Μύρτου και κάναμε σ' αυτόν τον περίπατό μας, εξακολουθεί να είναι μέρος της ζωής μας και να μας θυμίζει τα παιδικά και νεανικά μας χρόνια.

### **Τα μανιτάρια της αναθρήκας**

Τα μανιτάρια είναι μύκητες και παρουσιάζονται σε μια μεγάλη ποικιλία. Τα πιο γνωστά είναι τα κόκκινα, τα οποία παρουσιάζονται στα δάση, τα άσπρα και της αναθρήκας. Εμείς στη Μύρτου, πιο καλά απ' όλα θεωρούσαμε τα μανιτάρια της αναθρήκας. Παρουσιάζονται σε ακαλλιέργητα μέρη και σε περιοχές που υπάρχουν σάπιες αναθρήκες. Η περιοχή του Μερρά και της κοιλάδας των Πανάγων, ήταν οι πιο σημαντικοί χώροι στους οποίους παρουσιάζονταν αυτά τα μανιτάρια.

Τα μανιτάρια αυτά παρουσιάζονται είτε μόνα είτε πολλά μαζί, σε «ζιφουλιές». Σε μέγεθος μπορούν να φτάσουν ίσαμε ένα κόσκινο και σε βάρος ένα ή περισσότερα κιλά, εάν βρουν το κατάλληλο έδαφος, τις κατάλληλες καιρικές συνθήκες και δεν τα κόψει κάποιος όταν είναι μικρά.

Εκεί που βρίσκεται ένα μανιτάρι, υπάρχουν συνήθως και άλλα σε κοντινή απόσταση. Όταν κοπεί ένα μανιτάρι με μαχαίρι και δεν ξεριζωθεί, από την ίδια ρίζα συνήθως φυτρώνει και άλλο. Επίσης στο μέρος που υπάρχει ένα μεγάλο, υπάρχουν συνήθως και άλλα μικρότερα.

Τα μέρη στα οποία παρουσιάζονται μανιτάρια λέγονται μανιταρότοποι και σ' αυτούς μπορεί να βρει κάποιος μανιτάρια πολλές φορές κατά τη διάρκεια του χρόνου, αλλά και στα επόμενα χρόνια. Οι καλοί μανιταράδες που τα γνωρίζουν αυτά, πάντοτε κόβουν με μαχαίρι τα μανιτάρια και αφήνουν τα μικρά για να μεγαλώσουν. Επειδή υπάρχει ο κίνδυνος να τα